

Lärarmaterial för Torget

- en föreställning om demokrati

Lärrarhandledningen är gjord av
Valentina Chamorro Westergårdh,
Unga Klara

Om lärarhandledningen

Lärarhandledningen riktar sig till lärare som har bokat föreställningen Torget och som vill arbeta pedagogiskt kring den. Direkt efter föreställningen kommer skådespelarna att hålla i ett reflekterande samtal med eleverna.

Lärarhandledningen ger verktyg för att ni på skolan ska kunna fortsätta på egen hand. Här finns tre olika huvudteman med diskussionsfrågor som kan användas både innan och efter att eleverna har sett föreställningen.

Respekt och trygghet

Kom ihåg att inkludera och öppna för allas berättelser och tolkningar. Olika elever kan ha olika synsätt beroende på genus, sexualitet, etnicitet, bakgrund eller funktion. Det är viktigt att skapa ett tryggt och respektfullt förhållningssätt till varandra – det finns inga berättelser som är fel eller tråkiga. Eftersträva ett välkomnande, tillåtande och lyssnande rum där elevernas egna reflektioner får ta plats. Frivillighet är en viktig förutsättning för samtalen och övningarna. Ingen ska tvingas vara med eller svara på frågor.

Lärarhandledningens innehåll

Våra gemensamma torg

Om Torget

Inledning

Uppvärmning

Demokrati

Mänskliga och medborgerliga rättigheter

Makt

Tony Benns fem frågor

Litteratur och länkar

Om Unga Klara

Våra gemensamma torg

Regissören Maria Salah om föreställningen Torget
i samtal med Tova Gerge, dramaturg

Både i den faktiska världen och i den digitala världen så väljer vi våra sammanhang. Vi väljer var vi vill vara, med vilka och när.

Torget är för mig både en idé och en plats som möjliggör de ofrivilliga mötena. När jag träffade Unga Klaras grundare Suzanne Osten första gången sa hon "Vad är Unga Klara? Jo, det är vi som är här nu." Unga Klara är precis som torget både en plats och en idé som förändras. Unga Klara definieras av mötena med och relationen till sin publik och den tanken fanns med mig in i arbetet med Torget.

Till den här föreställningen kommer skådespelarna genom kollektivtrafiken. De delar rum med människor som stressar, är på väg – via pendeltåg, tvärbana, tunnelbana, buss. Både i resandet, och när de kommer fram till olika skolor som de inte tidigare har besökt, kommer skådespelarna hela tiden att tvingas ta ställning till hur de är i relation till andra människor. En del av deras dagliga arbetsprocess är att ingå i det gemensamma som alla vi i staden delar.

Också i min regi har jag velat understryka relationer. Skådespelarna rör sig mitt bland eleverna de spelar för och låter rummen de spelar i vara som de är. En viktig del av föreställningen är också den dialog som följer efter att texten har spelats färdigt. Torget uppmanar till möten mellan olika individer, både ensemble och elever.

Jag är från början skådespelare och Torget är den första föreställning jag regisserar. Jag hade kunnat välja en text som redan fanns eller utforma en ny text speciellt för mig och skådespelarna tillsammans med en dramaturg. Men efter att jag själv spelade i Athena Farrokhzads Vitsvit på Unga Klara visste jag att det var en text av henne jag ville ha.

Jag visste att det Athena kunde skapa skulle vara rätt både för mig som regissör och för ett projekt om demokrati. Det har betydelse att Athena är en politiskt aktiv poet, men det handlar också om att jag själv har arbetat med Athenas text som skådespelare. Hennes texter måste både tyglas och befrias av skådespelarna. Hennes texter är på en gång stringenta och flamboyanta. De är på en gång exakta och symboliska.

Texten idealiserar inte demokratin, utan använder dess smärtpunkter för att skapa ett samtal om den verklighet som vi gemensamt delar. Texten blottar demokratin. Den handlar om hur det känns att leva i en demokrati, att sträva efter de demokratiska idealen, men att samtidigt stundtals sörja dem. Det finns en fantastisk rörelse i texten mellan de konkreta situationerna som utspelar sig på verkliga torg och de ömma uppfordringarna om vad verkliga torg potentiellt sett skulle kunna rymma. När jag tänker på att skådespelarna ska möta så många unga med den här föreställningen blir jag rörd. På torget och i föreställningen Torget finns spannet mellan poesin och det prosaiska, utopin och det faktiska, demokratin och dess skuggor.

Om Torget

Premiär: 9 februari 2018

Medverkande: Françoise Fournier, Lisette T. Pagler, Victor Ström

Av: Athena Farrokhzad

Regi: Maria Salah

Scenografi, kostym & mask: Jenny Kronberg

Dramaturg: Tova Gerge

Regiassistent: Adam Jawad

Kostymassistent & sömmerska: Ulla Oddsdotter

Pedagog: Valentina Chamorro Westergårdh

Grafisk form: Studio Parasto Backman

Inledning

A: Välkomna till torget. Här är alla fria att uttrycka sin åsikt. Här har vi högt i tak och breda perspektiv. Och respekt, det visar vi.

C: Om tala är silver och tiga är guld är det väl mer fördelaktigt att hålla tyst.

Ur Torget

Innan ni börjar arbeta med föreställningens frågor och tematik kan det vara bra att fräscha upp minnet hos eleverna. Dela upp eleverna i mindre grupper eller två och två. Låt dem samtala om frågor som:

- Vad minns du från föreställningen?
- Vad handlar föreställningen om för dig?
- Tänkte du/kände du något speciellt när du såg den?
- Vilka frågor/funderingar väcktes?
- Fanns det något du blev berörd av eller något som du tänkte på sedan?
- Vilka berättelser handlade föreställningen om?

Uppvärmning

Ett bra sätt att komma igång med att prata om föreställningen eller tematiken i den är att börja med en värderingsövning. De fungerar även som uppvärmning och ingång till mer gestaltande övningar. I värderingsövningarna får eleverna möjlighet att tänka efter och ta ställning, reflektera och uttrycka sina åsikter, motivera sina ståndpunkter, bli lyssnade på och lyssna på andra.

Heta stolen

Instruktion: Ställ stolar utspritt i rummet. Det ska vara en stol mer än antalet deltagare. Ledaren läser upp ett påstående. De som håller med om påståendet reser sig och byter plats med andra som också har rest sig. De som inte håller med eller inte har bestämt sig sitter kvar. Därefter kan två eller tre elever som få motivera varför de reste sig eller varför de stannade kvar. Det är alltid bra att inleda övningen med enkla och lekfulla påståenden, för att gå in på det som är mer laddat efter hand. Det går också bra att när som helst växla tillbaka till det lekfulla för att hjälpa gruppen att hålla sig aktiv. Här följer ett förslag att fylla på med egna påståenden:

Sommaren är den bästa årstiden
Film är roligare än TV-spel
Chips är godare än godis
Jag har rätt att slå någon som slår mig först
Alla har rätt att slippa våld
Rösträttsåldern borde höjas till tjugo
Rösträttsåldern borde sänkas till sexton
Kaffe borde förbjudas
Politiker ljuger för sina väljare
Det är bra att det finns friskolor
Jag kan påverka vad som händer i min kommun
Det borde finnas fler poliser
Musik är roligare än film
Polisen ska få bära vapen
Det är viktigt att rösta i valet
Alla på den här skolan blir behandlade lika
Snapchat är bättre än Instagram
Alla får vara på ett torg när de vill
Det är effektivt att demonstrera

Ett annat sätt att använda sig av heta stolen-påståenden är att ha "JA" och "NEJ" och "KANSKE"-lappar, som läggs ut på golvet. Eleverna ställer sig vid den lapp som bäst stämmer överens med deras uppfattning eller åsikt. Sedan får några från varje grupp motivera sina ställningstaganden.

Fråga efter uppfattningar och inte erfarenheter. Syftet är inte att få information om eleverna. En annan viktig förutsättning är att eleverna deltar frivilligt och att ingen känner sig tvingad. Frivilligheten gäller även frågor från ledaren. Det är okej att inte ha lust att svara eller motivera sig. Syftet med värderingsövningarna är att pröva att ta ställning, lyssna och tänka efter. Vissa elever kanske ändrar sina åsikter under övningens gång. Om du som pedagog lägger in egna påståenden i övningen är en bra tumregel för påståendena att du själv ska kunna tänka dig att svara på samma villkor som eleverna. Som ledare är det bra att ställa uppföljningsfrågor och klagörande följdfrågor, men undvik beröm eller värderande kommentarer till enskilda personer. Fördela ordet och frågorna så att alla deltagare får chansen att prata.

Demokrati

A: Vad finns det för mening med en röst som ändå inte hörs? Vi kan lika gärna stoppa våra röster i papperskorgen istället för valurnan. Min dröm är att våra röster ska flätas samman. Min dröm är att de ska växa sig så starka att de inte kan ignoreras. Min dröm är en kör av oändliga röster. Min dröm är en kanon som överröstar alla solon.

B: Men det är ju precis det som är demokrati. En mångröstad kör med ett brett register som rymmer alla toner. Oräkneliga instrument som tillsammans bildar en symfoniorkester. Det är ju därför vi ska rösta. För att bestämma vem som ska vara dirigenten.

Ur Torget

Diskutera

- Hur viktigt är det att ni lever i en demokrati?
- Hur demokratiskt är Sverige?
- Var går gränsen för att ett land ska kunna leva upp till att vara en demokrati?
- Är det alltid majoriteten som bestämmer i en demokrati?
- Är det alltid demokratiskt när majoriteten bestämmer?
- Går det att bestämma på ett annat sätt än att rösta?
- Hur känns demokrati?
- När märker ni att ni lever i en demokrati?
- Vilka får vara med och bestämma i vår demokrati?
- Finns det några som inte får vara med och bestämma som borde få vara med?
- "Om rösta spelade någon roll skulle de förbjuda det" säger en karaktär i första scenen. Vad tror ni att hon menar med det?
- Varför tror ni att hon säger så?
- I en annan scen vill en av personerna ge bort sin röst. Varför vill han det?
- Alla scener i pjäsen utspelas på torget, en offentlig plats. Vad betyder ett torg för er?
- Vilken funktion eller funktioner har ett torg?

Vad krävs för en demokrati?

Instruktion: Uppgiften är att tillsammans komma fram till viktiga beståndsdelar i en demokrati och koppla dem till individ och stat. Dela ut post it-lappar. Ställ följande fråga: "Vad krävs för en demokrati?"

Under fem minuter skriver eleverna ned det som de kommer på, ett ord på varje post it-lapp. Skriv två rubriker på tavlan: "Individ" och "Stat". Låt eleverna sätta sina lappar på tavlan under den rubrik de tycker passar bäst för respektive ord. Vad gäller för individ och vad gäller för stat? Sammanfatta och diskutera elevernas förslag och var de har placerat dem.

Fyra hörn

Instruktion: Dela in rummet i fyra hörn som representerar fyra olika svar. Eleverna väljer ett svar och ställer sig i det hörn som motsvarar svarsalternativet. Det är viktigt att ha ett hörn där andra åsikter kan komma fram. Diskutera sedan varför de har ställt sig i respektive hörn. Påminn gärna om att alla åsikter är tillåtna.

Vilken fråga är viktigast för en bättre värld?

1. Jämställdhet
2. Miljö
3. Demokrati
4. Eget svar

Vad är viktigast för demokratin?

1. Yttrandefrihet
2. Fria val
3. Att lagar och regler efterföljs
4. Eget svar

Mänskliga och medborgerliga rättigheter

A: Välkomna till torget. Här samlas medborgare för att styra. Här utgår all offentlig makt från folket. Och folket, det är vi.

C: Om folk och medborgare vore samma sak skulle jag inte sitta här och frysa.

A: Vi har kommit hit över haven. Vi har gått över berg och gömt oss i åkrar. Vi har färdats hit i gummibåtar, på hästar, i lastutrymmen. Vi har lämnat allt bakom oss. Vi har tagit farväl av våra nära och kära. Vi har tagit emot deras sista slantar för att ha råd med biljetten. Ingen sätter sina barn i en båt om inte vattnet är säkrare än land. Ingen överger sitt hem om taket inte är på väg att rasa. Ingen lämnar sin familj om det inte är för att skona dem från ens begravning.

Ur Torget

Diskutera

- Varför är det viktigt att ha mänskliga rättigheter?
- Tycker ni att det bör vara någon skillnad i vad man får lov att uttrycka genom tal, skrift, musik, teater, konst? Motivera din åsikt!
- Vad är skillnaden mellan mänskliga och medborgerliga rättigheter?
- Finns det några problem med de mänskliga rättigheterna och i så fall vilka?
- Sverige har undertecknat ett avtal om att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses. Kan ni komma på något exempel på när Sverige har brutit mot detta avtal?

Välja bort

Instruktion: Dela upp klassen i mindre grupper. Ge varje grupp fem minuter att välja bort fyra av följande rättigheter:

Rätten att gå i skola.

Rätten att äta dig mätt.
Rätten att utöva den religion du vill.
Rätten att tala ditt eget språk.
Rätten att söka skydd i ett annat land vid behov.
Rätten att vara med i en förening och demonstrera.
Rätten att ha ett arbete med en lön du kan leva på.
Rätten att få vila, fritid och semester.
Rätten att inte bli diskriminerad på grund av kön, religion, ursprung, sexuell läggning, funktion, ålder eller könsidentitet.
Rätten att inte utsättas för tortyr.
Rätten att säga och tycka vad du vill.
Rätten att få rösta.
Rätten att ha tillgång till sjukvård.
Rätten att ha ett eget hem.
Rätten att lyssna på vilken musik du vill.
Rätten att bära de kläder du vill.
Rätten att utbilda dig till det du vill.
Rätten att vara ihop med vem du vill.

Diskutera

- Finns det rättigheter som är lättare att stryka?
- Hur resonerade ni när ni valde bort vissa rättigheter?
- Kunde ni enas?
- Vad blir konsekvenserna av att stryka rättigheter?

Dilemman

Instruktion: Ibland kan det uppstå situationer när mänskliga rättigheter krockar med varandra. Be eleverna komma med exempel på sådana situationer, t.ex. kameraövervakning som finns till för människors trygghet samtidigt som det kan kränka människors rätt till personlig integritet. Ett annat exempel är hur rätten till åsiktsfrihet kan krocka med rätten att inte bli diskriminerad.

Makt

B: Det var ju min idé att vi skulle baka bullar från första början. Och sen sa du att det var i din ugn vi hade gräddat dem. Att pengarna från försäljningen var dina. Och sen tog du dem och köpte fotboll och benskydd. Och nu säger du att bollen är din och att du ska bestämma spelreglerna.

Ur Torget

Diskutera

- Vad är makt?
- Hur syns makt i samhället?
- Vilka har makt i samhället? I världen?
- Finns det bra och dålig makt?
- Hur är makten fördelad i samhället? Varför tror du att det ser ut så?

Vad är makt?

Instruktion: Be eleverna brainstorma kring ordet makt. Lägg gärna till några viktiga poänger om de inte kommer upp, som att makt kan handla om vem som får vara med och fatta viktiga beslut i samhället eller vilka som ligger bra till när de söker jobb.

Statyn

Instruktion: I den här gestaltningsövningen arbetar eleverna två och två. Var och en använder den andra personen som sitt "material". Uppgiften är att göra en staty som gestaltar något som är kopplat till makt. T.ex. kan statyn gestalta en person med makt eller någon med lite makt, statyn kan även gestalta en byggnad eller liknande som kan associeras till makt. Eleverna får sedan förklara varför statyn ser ut som den gör.

Skriv om

Instruktion: Dela in klassen i mindre grupper. Prata om scenen med fotbollsmatchen. Vad gör karaktärerna i den scenen? Hur skulle det vara om de

gjorde annorlunda? Om eleverna fick fria händer, hur skulle den scenen sluta? Be eleverna skriva ett alternativt slut till scenen. Om de vill får de gärna spela upp sin version av den.

Tony Benns fem frågor

Tony Benn (1925 - 2014), född som Anthony Neil Wedgwood Benn, var en brittisk politiker. Han tillhörde Labourpartiet och satt i parlamentet i mer än 50 år. I slutet av sitt liv ägnade han sig åt utomparlamentarisk politik. Han var pacifist och höll i många uppmärksammade tal mot Irakkriget. Med sina fem frågor utvecklade han en grund för analys av makten.

2001, i en intervju med tidningen ETC sa han:

”Men den viktigaste frågan är kanske demokratin. Att man måste se till att de som styr är valda och kan avsättas av dem som de styr över. Om du inte kan avsätta de människor som styr över dig så lever du inte i en demokrati.”

När man träffar en makthavare ska man enligt Tony Benn ställa följande frågor:

1. Vilken makt har du?
2. Var har du fått den ifrån?
3. I vems intresse använder du den?
4. Vilka står du till svars för?
5. Hur blir vi av med dig?

Reflektion och övning

Instruktion: Be eleverna sitta två och två och reflektera över Tony Benns fem frågor. Vad betyder frågorna? Vilka svar kan det finnas? Vem skulle tänkas svara på dessa frågor? Låt eleverna, fortfarande två och två, skriva en kort historia kring Tony Benns frågor. De kan t.ex. tänka på en specifik makthavare i världen och fantisera om vad den skulle ha för svar på Tony Benns frågor.

Litteratur och länkar

På nätet

Levande Historia. Om Demokrati

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/demokrati>

UR. Dröm om Demokrati

<https://urkola.se/Produkter/182797-Drom-om-demokrati-Att-rost>

Amnesty skola

<http://skola.amnesty.se/lektioner/manskliga-rattigheter/film-vad-ar-manskliga-rattigheter/>

Sociala medier

@makeequal

@vistarinteut

@ungisverige

Litteratur

Poesi som politik av Evelina Stenbeck – om Athenas och Johannes Anyurus politiska skrivande. 2017

Third culture kids av Ra Hidaya Modig, Ordfront Förlag. 2017

Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Av Nazem Tahvilzadeh, moa Tunström, Carina Listerborn. Sara Brolund m.fl. 2015

Den föreställda gemenskapen av Benedict Anderson. 1983

Film

Amatörer (Gabriela Pichler, 2018)

Dröm vidare (Rojda Sekersöz, 2017)

Selma (Ava DuVernay, 2014)

Äta sova dö (Gabriela Pichler, 2012)

Om **UNGA KLARA**

Unga Klara grundades 1975 av Suzanne Osten och har sedan starten varit en teater i barns och ungas tjänst, där livets svåra och komplexa frågor lyfts fram genom konsten. Unga Klara vill spela teater om det viktigaste, för de allra viktigaste. 2014 övertog Farnaz Arbabi och Gustav Deinoff som konstnärliga ledare efter Suzanne Osten och sedan januari 2018 är Unga Klara Sveriges första nationalscen för barn och unga.